

meja dela in ne neomejenost umetniške fantazije. To je ono, kar me spričo tipskega in v glavnem od Čehov prevzetega internacionalizma njegove plastike, v kateri se sicer nahaja toliko odličnih detajlov (nekje se namreč umetnost in rokodelstvo vendar srečujeta), navdaja s skepsjo in kar mi pojasnjuje, zakaj ta prevzeti manirizem pri njem največkrat ne predstavlja niti nivoja ter zakaj mu poedina dela v celoti nečejo in nečejo funkcionirati.

V bistvu vendar je in ostane umetnost, biti zvest naravi in ne stilom, materialu in ne tehnikam. zlasti pa sebi in ne drugim. Morda je sicer odveč, če kritik o tem govori, gotovo pa ni odveč, ako naši umetniki tako ustvarjajo.

JOŽE PLEČNIK NA HRADČANIH*

FRANCE STELĚ

Z ustanovitvijo češkoslovaške republike je stopil starodavni kraljevski grad na Hradčanih v Pragi pred novo dobo sijajnega razvoja: bil je proglašen za sedež prezidenta republike in s tem postal zopet pravo srce ne le češkoslovaške države, ampak še prav posebej češkoslovaškega naroda. S to odločitvijo pa so stopile pred češko sedanost tudi posebne naloge, kajti deloma že zanemarjenemu, posebno pa za sodobno življenje nepraktičnemu in za svojo reprezentativno vlogo ne zadostujočemu ogromnemu kompleksu monumentalnih in utilitarnih zgradb, trgov in vrtov je bilo treba dati tako obliko, ki bo v vseh označenih smereh odgovarjala svojemu namenu. Važnosti tega problema so se v polni meri tudi zavedali. Uprava gradu je bila poverjena prezidentovi pisarni in s tem tudi vsa odgovornost za podjetje. Prvi prezident republike, Tomaž G. Masaryk sam, se je energično zavzel za vprašanje in lahko rečemo, da vse delo od prvih začetkov do danes vodi njegova osebna avtoriteta. Za arhitekta, ki mu je poveril veliko nalogo, da preuredi in opremi nekdanji kraljevski grad v sodoben reprezentativni sedež vrhovne državne avtoritete, pa si je izbral takratnega profesorja arhitekture na šoli za umetno obrt v Pragi Jožeta Plečnika.

Problem, ki je stal pred upravo gradu in še prav posebej pred izbranim arhitektom, nikakor ni bil vsakdanji; mirno lahko rečemo, da je bil

TINE KOS: MAJDA. 1927

naravnost sekularen in nedvomno eden največjih, a tudi najkočljivejših arhitekturnih problemov sodobnosti. Sevé, dal bi se omejiti, razkosati na reševanje posameznih, dnevno se porajajočih vprašanj, toda s tem bi bil postal pač eden tistih običajnih problemov, ki jih sproti rešuje vsakdanost po svojem vsakodnevno se menjajočem okusu ter krpa in dostavlja brez pogleda v bodočnost. Naročnik in arhitekt sta si bila v tem slučaju edina v prepričanju, da ugled samozavestnega, pravkar osvobojenega naroda zahteva od njih dela trajne vrednosti; za vsako delo pa je treba predvsem jasnega spoznanja bistva in obsega naloge. To pa zopet more poroditi le velikopotezen, daleč v bodočnost zamišljen okvirni program. Tako je bilo vprašanje preureditve praškega gradu od samega začetka postavljeno na tisto široko, dalekovidno podlago, ki je ustvarjala v baročni dobi arhitekturna veledela, katerim se je naša sodobnost samo čudila, mislila pa je, da nima več tiste energije, iz katere bi mogla kaj podobnega poroditi.

Tako pojmovano pa je arhitekturno vprašanje praškega gradu silno komplicirano, kajti treba je bilo združiti veliki okvirni program, ki naj eventualno služi za podlago delu cele generacije, z rešitvijo neposrednih nalog ter s soglasitvijo tega programa z drugimi, deloma že začetimi, deloma pa z absolutno gotovostjo pričakovanimi nalogami ter predvsem tudi s sodobnimi zahtevami varstva

* Za podrobno orientacijo opozarjam na monumentalno publikacijo *Novosti Pražského Hradu a Lan*. Vydala k 10. výročí stavební správa Pražského Hradu. Česká grafická Unie, Praha, 1928. — Mnogo slik, ki lahko služijo v ilustracijo našega članka, je priobčil Dom in svet v letu 1927., 1928. in 1929. — Najboljše o Plečnikovem delu na Hradčanih je napisal češki arhitekt Pavel Janák v listu *Volné Směry*, I. XXVI. (1928), str. 97 sl. (Josef Plečnik v Praze.) — Vse potrebne zgodovinske, položajne, kažipotne informacije glede sodobnih Hradčan pa dobiš v knjižici Dr. J. Morávek, *Die Prager Burg*, Praha, »Orbis«, 1929.